

УДК 070(477): 316.64 "1950/1980"

**ТОТАЛІТАРНА ПРАКТИКА СРСР
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ
(НА ПРИКЛАДІ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ)**

Ю. Колісник

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Бульвар Т. Шевченка, 81, 18034 Черкаси, Україна,
e-mail: KolisnykUr@ukr.net*

Автор статті на прикладі українських і закордонних ЗМІ цілісно аналізує специфіку висвітлення голодомору 1930-х років. У контексті пропонованого дослідження Голодомор в Україні 1932–1933 років постає як цілеспрямована тоталітарна практика, спрямована на винищення українського народу. Автор торкається різних аспектів штучного голоду, зокрема інформаційного, соціального, національно-демографічного, морально-психологічного, які справляли потужний вплив на формування суспільної свідомості українського народу.

Ключові слова: комуністична ідеологія, тоталітаризм, штучний голодомор, радянська преса, політичний контроль, цензурний тиск, формування суспільної свідомості.

Тривалий час голодомор в Україні 1932–1933 років не визнавався історіографією, замовчувався офіційними ЗМІ. Інформація про штучний голод 1930-х років у Радянськiм Союзi була засекреченою. Не писали про нього в пресі, не згадувати по радіо, на телебаченні, оминали в приватних розмовах.

Метою статті ставимо дослідити в інформаційній площині підґрунтя, причини й наслідки голоду 1932-33 рр. в Україні як складову тоталітарної практики.

Хоча в новітній період проблематика голодомору аналізується в різних публікаціях істориків, економістів, демографів, політологів, однак повністю заповнити “білих плям” у цій сфері ще не вдалося. З’ясування причин геноциду, його специфіки, усвідомлення наслідків залишається важливою проблемою сьогодення. Трансформація суспільної свідомості в СРСР, спричинена жахами голодоморів, політичних репресій, депортацій нищівно позначилася на багатьох поколіннях українських громадян.

Комплексно проаналізувавши особливості й наслідки партійно-радянської практики, насамперед в інформаційній сфері, спробуємо розширити горизонти бачення цієї проблеми. Пропоноване дослідження детально аналізує комуністичний режим, радянську пресу, розкриває причини живучості тоталітарної свідомості серед широких мас.

Чітко дотримуючись комуністичної ідеології й оминаючи болючі теми радянської дійсності, партійно-радянська преса замовчувала історичну правду про наслідки “соціалістичних перетворень” – політичні розправи, злидні, голод і т.д. Редакційні колективи, активно втручаючись у суспільно-політичний і літературно-мистецький процеси, пропагували соцреалізм, боролися проти “формалістичних перекручень”, “абстракціонізму”, “буржуазно-націоналістичної ідеології” та ін. Комуністична ідейність і партійність домінували в творчості авторів.

У періодиці УРСР від повоєнного періоду до горбачовської перебудови не знайдеш навіть згадки про Голодомор 33 року. Тема була закритою аж до 1987 року. Відверті висловлювання про геноцид українського народу вважалися антирадянською агітацією й пропагандою. Радянські ЗМІ 1930-х років, сповнені рапортами про введення в дію новобудов першої п’ятирічки, стрімку індустріалізацію, експорт мільйонів пудів зерна, засвідчували процвітання країни. Однак лавини жебраків у пошуках хліба заповнювали міста, люди мерли від голоду на дорогах, в степах... Вимирали навіть цілі села... Чутки про українську трагедію докотилися закордон. Міжнародна громадськість не йняла віри. Хоча в’їзд в Україну для іноземців був заборонений, англійський журналіст Джонс Гарет зумів нелегально пробратися у зону голодуючих сіл Харківщини і описати побачене. У березневого числі британської газети “The Evening Standard” 1933 року вперше з’явилася ґрунтовна публікація. Незабаром тема голоду в Україні потрапила на шпальти американських та німецьких видань.

Джонс Гарет, зокрема, писав: “Основним результатом плану хлібозаготівлі стало розорення й загибель землеробства. Я особисто побачив похмуру реальність, коли в березні пройшов засніженими селами. Бачив дітей з опухлими животами. Ночував у селянських хатах (...), розмовляв з кожним зустрічним. Загальний висновок, котрий зробив я, – катастрофічний стан селянства все більше погіршується...” [16] За сміливе правдиве слово Джонс поплатився. Спершу був оголошений персоною нон-грата в СРСР, далі спалюваним у міжнародній пресі сталінським апологетом Волтером Дюранті й загинув у Китаї за нез’ясованих обставин.

Український дослідник Іван Бугаєвич зазначає, що тривале голодування викликало апатію, деморалізацію, позбавляло сил до боротьби. Голод нерідко “призводив до божевілья і канібалізму. Дистрофія нищила розум, свідомість людей... За таких умов фізичний опір ставав неможливим. (...) Кожний думав лише про порятунк від смерті, і тому масові виступи з протестом майже не мали місця. З окремими, хто чинив опір, влада легко справлялася. Саме на це і розраховували сталінські кати. Слабкій, обезсиленій масі голодних людей вони протиставили своїх озброєних, здорових, сильних і ситих, але вкрай аморальних активістів-“буксирників”, які були готові чинити будь-яке беззаконня. І в цьому полягав диявольський розрахунок Сталіна і його злочинних поплічників” [5, 5]. Характерно, що голодомор був організований лише в Україні й на територіях, населених українцями – Кубані, Поволжі.

Наслідком нечуваного геноциду, котрий деформував етнічний склад українського народу (загинув понад 8 млн. громадян), стала подальша колонізація України. Радянська влада провела “допідселення” на вимерлі землі етнічних росіян: 6500 родин з Горьківського краю на Одещину, 3500 родин із Західної області на

Дніпропетровщину, 4500 родин з ЦЧО на Харківщину, 3500 родин з Іванівської області на Донеччину [4, 85].

Сталін визнавав, що національна проблема є по суті проблемою соціальною. Офіційна позиція щодо цього відверто висловлена на шпальтах газети "Пролетарська правда" (1930. – 22 січ.): "знищення соціальної бази українського націоналізму – індивідуальних селянських господарств – є одним із основних завдань колективізації на Україні". Інакше кажучи, метою терору було викорчувати повстанський дух селян і змусити їх працювати на державу.

Саме в 1932-37 роках вигублено покоління людей, які пам'ятали УНР, Центральну Раду, брали активну участь в національно-визвольному русі. Багато з них чинили опір радянському режиму. Як зазначає український історик Роман Коваль, – "в період з 20 лютого по 2 квітня 1930 року в Україні відбулося 1716 масових виступів, з яких 15 кваліфікувалися як збройні повстання" [8, 18]. Такі заворушення "об'єднували до двох тисяч людей, і відбувалися під гаслами: "Верніть нам Петлюру!", "Дайте другу державу!", "Хай живе самостійна Україна!", "Геть СРСР!", "...Іншу свободу, геть комуну!" [1]. Такий опір складав загрозу радянській імперії, адже хліборобська Україна була житницею Союзу.

Звичайно, влада не могла довго терпіти. Коли спротив було придушено, обсяги "зернових завдань" стрімко зросли. С.Косіор на зборах партактиву заявив, що селяни, мовляв, "хотіли згноїти зерно, щоб задушити радянський уряд кістлявою рукою голоду. Але ворог прорахувався. Ми покажемо йому, що таке голод. Ваше завдання покінчити з куркульським саботажем врожаю. (...) Мусите забрати його до останньої зернини і відразу відправити на заготівельний пункт" [9, 249]. Хоча ряд місцевих керівників й активістів ухилялися від непосильних зернозаготівель, але згодом відступили під страхом репресій.

Особливо нагнітала ситуацію преса УСРР. Підхоплюючи ідеологічні гасла, схожі на фронтові, масово тиражувала їх: *"Пов'язуючи масову роботу з репресивними заходами, ми маємо розчавити куркульський опір! Розтроїти куркульню та її агентуру! Ворогів народу до права! На штурм! Міцніше вогонь по куркульні, опортуністах – зривниках жнивної кампанії"* [6, 12] і т.д. Заклики не розходилися з діями. Як зазначають свідки Голодомору, під час зернових обшуків у селян відбирали будь-яке продовольство, навіть їжу з печі. Під прикриттям хлібної заготівлі винищувався народ... Натомість українське зерно цілими ешелонами вивозилося в РРФСР на потреби робітничого класу та продавалося за кордон. На виручені кошти проводилася форсована індустріалізація.

Хоча культ особи Сталіна в добу М. Хрущова розвінчали, але тема голоду тривалий час залишалася суворою забороненою. Радянські письменники, журналісти з міркувань "політичної безпеки" змушені були оминати велику трагедію, а коли й наважувалися писати, то лише натяками. Скажімо, Михайло Стельмах у романах "Дума про тебе" (1969), "Чотири броди" – 1979, Олесь Гончар "Прапороносці" (1947), "Людина і зброя" (1960) та ін. Низка творів, у яких відверто мовилося про репресії й голодомори 20-х, 30-х років, писалася не для друку й змогла побачити світ через кілька десятиліть.

Проте українська діаспора відгукнулася на події 1932-33 років. Хоча партапарат здійснював усе можливе, щоб приховати масштаби трагедії, правда про голодомор різними шляхами потрапляла на Захід. Значно прислужилися у викритті геноциду радянські емігранти. Ґрунтовні повідомлення про голод в

Україні з'являлися на сторінках "Газетт де Льозанн", "Дейлі телеграф", "Манчестер гардіан", "Матен", "Нос цюріхер цайтунг", "Райхпост", "Стампа", "Фігаро" та ін. західноєвропейських виданнях [2]. Активно цю тему висвітлювали також американські видання "Крісчен саенс монітор" та "Нью-Йорк гералд трибюн".

Серед художніх творів української діаспори на тему голодомору слід згадати бодай основні: романи В. Барки "Жовтий князь" (1958–1961), У. Самчука "Марія" (1934), повість "План до двору" (1951) Т. Осьмачки, п'єса "Чий злочин?" (1952), оповідання "М'ясозаготівля", "Зойк" (1957) В. Чапленка...

Із початком горбачовської перебудови табу на інформацію про голодомор було знято. Першим офіційним документом у цій справі стала Постанова ЦК КПУ від 26 січ. 1990 р. "Про голод 1932-1933 років на Україні та публікацію пов'язаних з ним архівних матеріалів". Суспільство поволі звільнялося від страху. Розпочали публікуватися спогади очевидців сталінського терору, активізувалися виступи в пресі, які заповнювали "білі плями" в історії радянської України, таврували український геноцид. Серед журнальних публікацій того часу: "Лист до Сталіна. Історичний діалог у двох частинах" Шерхана Муртазаєва (Київ. – 1988. – № 9.), "Правда про голод на Україні 1933 р." Михайла Потупейка ("Жовтень". – 1989. – № 6.), "Україна. Голод 1932–1933 років: За повідомленням британських дипломатів" (Всесвіт. – 1989. – № 11.), "Голод на Україні 1931–1933 рр.: Документи і матеріали" (Український історичний журнал. – 1989. – № 7-12.), "Голод 1932–1933 років на Україні: Свідчать архівні документи" ("Під прапором ленінізму". – 1990. – № 8.), "Голодомор 1932–1933: Свідчать документи" ("Соціалістична культура". – 1990. – № 10.) та ін.

Тоталітарне правління загрожувало народу винищенням. Страх смерті був одним із найпотужніших засобів керування поведінкою громадян. Коли він сповнював суспільну свідомість, маніпулювати масами ставало набагато простіше. Атмосфера жаху активно підтримувалася засобами масової інформації в усі періоди радянського тоталітаризму. Історія має багато прикладів нищення народів задля владарювання. Сталінський режим широко використовував таку практику. Її виправдовували й "освячували" псевдонауковою політичною аргументацією.

Оскільки тема Голодомору 30-х років тривалий час була забороненою, а з низки архівних документів лише недавно знято грифи секретності, на тлі новітніх неоімперіалістичних тенденцій ця проблематика набуває особливої гостроти. Сучасна журналістика продовжує аналізувати трагедію. Автори досліджень засуджують творців голодомору, віддають шану загиблим і застерігають нащадків.

Слід належно поцінувати вагомий внесок у розкриття тоталітарної практики Івана Дзюби, Євгена Сверстюка, а також відомих дослідників голодомору Джеймса Мейса, Роберта Конквеста, Юрія Шаповала, Станіслава Кульчицького, Івана Біласа, Василя Марочка та ін. Згадаємо й тих, хто дотепер замовчує правду, доводить необхідність відновлення радянської системи – Сергій Кара-Мурза, Олександр Дугін, Гліб Павловський, Павло Данилін та ін.

Серед прогресивних дослідників тоталітаризму – український науковець Станіслав Кульчицький. Його публікації в газеті "День" (2006–2007 рр.),

приурочені геноциду 1932-33 років, свідчать про згубну впливовість командного слова в умовах комуно-тоталітаризму. Укази Генерального секретаря партії, глави уряду, управлінської номенклатури, розпоряджень каральних органів, підкріплені масовим терором, бездоганно виконувалися. Голодомор став наслідком втілення жорстоких ідей, наказів... Не було б директив керівництва, загальної їх підтримки виконавчими структурами, пресою, не було б масштабної трагедії українства.

Станіслав Кульчицький у статті “Чому Сталін нас нищив?” порушує стрижневе питання трагедії і дає відповідь, що *голодомор і репресій в Україні – це наслідок цілеспрямованої політики Кремля, метою якого було винищити українців, розбавити їх росіянами, запобігти їх виходу з-під влади Москви* (“День”. – 2005. – 20 жовт.).

Важливість теми засвідчують і назви публікацій С. Кульчицького: “Сталін прагнув ліквідувати Україну як національну державу” (“День”. – 2006. – 17 листоп.), “Росія не бачить принципової різниці між голодом в Україні та в інших регіонах СРСР” (“День”. – 2003. – 22 листоп.), “Голодомор-33: чому і як?” (“Дзеркало тижня”. – 2006. – 25 листоп. – 1 груд.), “Чи був Голодомор 1933 року геноцидом?” (День. – 2006. – 20 верес.), “Скільки нас загинуло від голодомору 1933 року?” (“Дзеркало тижня”. – 2002. – 23-29 листоп.), “Голодомор 1932–1933 рр.: механізми сталінського терору (Український історичний журнал. – 2007. – Ч. 4), “Голодомор 1933 р. Сталінський задум та його виконання” (Історія України. – 2007. – Ч. 47).

У публікації “Голодомор-33: чому і як?” Станіслав Кульчицький цитує лист Йосипа Сталіна до Лазаря Кагановича. Висловлювання, як на ту пору, вкрай відверті. Суть послання в кількох рядках: “*Самое главное сейчас Украина. Дела на Украине из рук вон плохи. Плохо по партийной линии. ...около 50-ти райкомов высказались против плана хлебозаготовок, признав его нереальным. В других райкомах обстоит дело, как утверждают, не лучше. На что это похоже? Это не партия, а парламент, карикатура на парламент. (...) Если не возьмемся теперь же за выправление положения на Украине, Украину можем потерять. Имейте в виду, что в Украинской компартии (500 тысяч членов (...)) гнилых элементов, сознательных и бессознательных петлюровцев, наконец – прямых агентов Пилсудского. Как только дела станут хуже, эти элементы не замедлят открыть фронт внутри (и вне) партии, против партии. (...) Так дальше продолжаться не может*”.

С. Кульчицький слушно зауважує, що в диспутах про сталінізм “не можна ховати органічні вади радянської системи за широку спину вождя” [12], адже в умовах справжнього “народовладдя” не вдалося б здійснити спланованого геноциду. Його причини дослідник радить шукати не лише в досвіді національно-визвольної боротьби українців, але й в економічному та людському потенціалі республіки, за яким вона дорівнювала союзним республікам, разом узятим, і межувала з Європою. “Небезпека для Кремля стократ збільшилася, – зазначає Кульчицький, – під час кризи, яка виникла внаслідок шалених темпів індустріалізації країни і колективізації сільського господарства. (...) Криза загрожувала сталінській команді усуненням від влади, а Радянському Союзу – розпадом. (...) Більшовицькі вожді прагнули нейтралізувати прагнення України до незалежності різними способами” [11]. “Якби становище сталінської

команди... захиталося, компартійно-радянське керівництво УСРР могло б згадати про конституційні права і стати з червоного жовто-блакитним” [10].

Чи ж варто в контексті сучасної журналістики, соціології, публіцистики акцентувати на минулому, говорячи страшну правду про лихоліття часів радянського тоталітаризму? Володимир Маняк у передмові до книги-пам’яті “Голод-33” дає ствердну відповідь. Тема болюча, особлива, не для читання похапцем: “Осягти в послідовному викладі, читаючи підряд сторінку за сторінкою, чорну хроніку голодомору на Україні в 1932–1933 роках, – це не просто для нервів. Нелегко читати, але треба. Без повної правди про минуле, хоч би якою страшною вона була б, не мислиться процес оновлення та очищення, що відбувається в країні” [15,14].

Як своєрідне доповнення до книги-пам’яті вийшла в світ праця “Очима істориків, мовою документів”. У цих дослідженнях для кращої аргументації поєднано спогади очевидців трагедії і документальні дані. Людські розповіді слугують живим історичним джерелом. Вони повертають народ обличчям до себе, змушують задуматися над теперішнім і минулим... [3]

У всі часи різні нації мали (і мають) протилежні знакові постаті – як прогресивні, так і реакційні. Серед полярних особистостей у висвітленні Голодомору слід виокремити найяскравіших зарубіжних представників – Волтера Дюранті та Джеймса Мейса. Два публіцисти, а між ними – моральна прірва...

Англо-американський журналіст, прихильник радянської влади Волтер Дюранті подавав тиранію Й. Сталіна як необхідність і намагався виправдати її. “Відбілювання” голодомору розпочав зі статті “Росіяни живуть впроголодь, але не голодують”, яку 31 травня 1933 року опублікувала газета “Нью-Йорк Таймс”. Тривалий час друкувався в різних американських та ін. виданнях, вихваляючи політику радянської влади, за що пошановувався в Кремлі. З його “наукових” публікацій міжнародна громадськість довідувалась про “успіхи” та “завоювання” комуністичного режиму. Зарубіжні дослідники голодомору Роберт Конквест і Саллі Тейлор та ін. критикували Дюранті за прорадянські погляди, прикриття тоталітаризму в СРСР. У 1932 році Волтер Дюранті отримав Пулітцерівську премію та орден Леніна за репортажі з Радянського Союзу. Вважається “апологетом замовчування Голодомору в Україні”.

Професор Мічиганського університету (США) Джеймс Мейс у 1973 році закінчив Оклахомський університет. Захопившись вивченням історії України, захистив дисертацію “Комунізм і дилеми національного визволення: національний комунізм у радянській Україні. 1918–1933”. У 1981–1984 рр. Дж. Мейс із Робертом Конквестом досліджував Голодомор 33 року, а з 1986 року очолював Комісію США з питань українського Голодомору. У 1993 році Джеймс Мейс переїхав із Америки в Україну для подальшого вивчення українського геноциду. Результатом його ґрунтовних багаторічних досліджень Голодомору стала публікація близько 70 наукових статей і 5 монографій. Як зауважив професор Отавського університету Домінік Арель, “Джеймс заплатив професійну ціну за святотатське, з погляду русистів, твердження, що український Голодомор був викликаний штучно. Його спадок переживе всі суперечки навколо Голодомору, а його академічний нонконформізм надихатиме багатьох дослідників у цій сфері” [7].

За десять років проживання в Україні Джеймс Мейс плідно проявив себе на журналістській ниві, опублікувавши ряд проблемних статей на тему голодомору. У статті “Ваші мертві вибрали мене...” він зазначає, що для узурпації влади Сталіну “потрібно було знищити другу радянську республіку, а отже, вигубити українське селянство, українську інтелігенцію, українську мову, українську історію у розумінні народу, знищити Україну, як таку. Калькуляція була дуже простою і вкрай примітивною: нема народу, отже, нема окремої країни, а в результаті нема проблем. Така політика в класичному розумінні цього слова означає геноцид” [13].

Слід нагадати, що Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року терміном “геноцид” означає дії, спрямовані на винищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом убивства членів такої групи; нанесення їм серйозних тілесних ушкоджень або ж навмисного створення тяжких умов життя, які б спричинили їхнє повне чи часткове знищення. На підставі цього документу Голодомор цілком об’єктивно визначається як геноцид українського народу.

Окрім замовчування знищення мільйонів голодом, більшовицька преса, пропагандисти, агітатори культивували гостру ненависть до “буржуазного націоналізму”. Ідею “зближення і злиття націй”, – говорить Мейс, – слід також трактувати як геноцидну політику. Не секрет, що під час радянської окупації Києва більшовицькі війська нерідко розстрілювали тих, хто розмовляв українською мовою...

Вивчаючи анатомію геноциду в Україні, Джеймс Мейс бачить і аналізує його наслідки для нащадків. І робить висновки: “якщо розвал комунізму у таких країнах, як Польща, Чехія, Угорщина і т.д., призвів до відновлення втраченої незалежності, то в Україні, поза межами західних областей, українська нація в сенсі людської спільноти, яка має консенсус щодо власної ідентичності, власної історії, культурних цінностей, у певному розумінні залишилася просто національно меншиною у власній країні” [13]. Інакше кажучи, український народ виявився настільки виснажений війнами, голодомором, репресіями, що здобувши незалежність, не зміг навіть вчасно сформувати державну концепцію.

Живучи в Україні, Джеймс Мейс, не залишається байдужим до її майбутнього, шукає відповіді на болючі питання сьогодення: мало нині українських газет, журналів..., викладачі й студенти в університетах донині розмовляють чужими мовами – “різні інтелектуальні й світоглядні світи, які дедалі більше розходяться в просторі й часі”. Хоча в Україні ведеться чимало розмов про тоталітарну спадщину, геноцид і т.д., але “пора переходити до реальних дій на захист мови, культури” [14].

Цілком поділяємо висновки Станіслава Кульчицького, співзвучні з міркуваннями Джеймса Мейса: “Радянський комунізм давно розклався як імперія і як лад. Нині треба швидше долати в собі його світоглядну спадщину” [12].

1. *Бондар Н.* Загинути від голоду чи зі зброєю в руках: У десяти мільйонів українців у 1932-33 роках ця альтернатива була // Український просвітницький центр "Європейська Україна". – <http://upi.org.ua/news/2007-12-08-1162>. – 2009. – 17 листоп.
2. Голод на Україні (1931–1933 рр.): Документи і матеріали // Український історичний журнал – 1989. – № 7. – С. 99-111.
3. *Дзюбенко-Мейс Н.* А хліб же був // День. – 2003. – 24 верес.
4. *Діак Іван.* Хто захистить наш народ і державу: Комуністична партія України чи Українська комуністична партія?: Штрихи до історії та сьогодення Компартії України. – К.: Книжкова друкарня наукової книги, 2000. – 264 с.
5. Дожилася Україна...: Нар. творчість часів голодомору і колективізації на Україні / Зібр. і прокомент. І. Бугаєвич; Післямова П. Мовчана. – К.: Укр. письменник, 1993. – 29 с.
6. З історії голодомору 1932-1933 рр. на Сумщині / Уклад. Л. Покидченко. – Суми: ДАСО, 2002. – 61 с.
7. І пам'ятати, і увічнити... // День. – 2004. – 6 трав.
8. *Коваль Р.* Ренесанс напередодні трагедії. – К.: Докор, 2003. – 92 с.
9. *Конквест Р.* Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. – К.: Либідь, 1993. – 384 с.
10. *Кульчицький С.* Голодомор-33: чому і як? // Дзеркало тижня. – 2006. – 25 листоп.–1 груд.
11. *Кульчицький С.* Сталін прагнув ліквідувати Україну як національну державу // День. – 2006. – 17 листоп.
12. *Кульчицький С.* Чому Сталін нас нищив? // День. – 2005. – 3 листоп.
13. *Мейс Д.* Ваші мертві вибрали мене... // День. – 2003. – 12 лют.
14. *Мейс Д.* Земля на крові // День. – 1998. – 14 листоп.
15. 33-й: голод: Народна Книга-Меморіал / Упоряд. Л.Б. Коваленко, В.А. Маняк. – К.: Радянський письменник, 1991. – 584 с.
16. *Gareth Jones.* Famine rules Russia. The 5-year Plan Has Killed the Bread Supply // The Evening Standard. – 1933. – 31 march.

**TOTALITARIAN PRACTICE IN THE INFORMATIONAL
SPACE OF UKRAINE AND THE WORLD
(ON THE EXAMPLE OF THE FAMINE IN 1932–1933)
Yu. Kolisnyk**

*Cherkasy Bogdan Khmel'nyts'kyj National University,
Shevchenko street, 81, 18034, Cherkasy, Ukraine
Tel.: (0472) 35-53-96
E-mail: KolisnykUr@ukr.net*

The article is fixed on the specific interpretation of famine in 1930s on the example of the Ukrainian and foreign mass media. In the context of the offered discovery the famine in 1932-1933 is presented as a purposeful totalitarian policy aimed to eliminate the Ukrainian people. The author touches different aspects of the artificial famine which have made powerful impact on the public consciousness of the Ukrainian people, such as informational, social, national-demographic and moral-psychological ones.

Key words: Communist ideology, totalitarianism, artificial famine, Soviet press, political control, formation of public consciousness, pressure of censorship, Ukrainian and the world journalistics.

**ТОТАЛИТАРНАЯ ПРАКТИКА СССР
В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ И
МИРА (НА ПРИМЕРЕ ГОЛОДОМОРА 1932-1933 ГГ.)**

Ю. Колисник
*Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого
бульвар Т. Шевченко, 81. 18034, Черкассы, Украина
e-mail: KolisnykUr@ukr.net*

Автор статьи на примере украинских и зарубежных СМИ целостно анализирует специфику освещения Голодомора 1930-х годов. В контексте предлагаемого исследования Голодомор в Украине 1932-1933 выступает как целенаправленная тоталитарная практика, направленная на уничтожение украинского народа. Автор затрагивает различные аспекты искусственного голода, в частности информационного, социального, национально-демографического, морально-психологического, которые производили мощное влияние на формирование общественного сознания украинского народа.

Ключевые слова: коммунистическая идеология, тоталитаризм, искусственный голодомор, советская пресса, политический контроль, цензурное давление, формирование общественного сознания.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12
Прийнята до друку 10.01.13